

DOMAGOJ VIDOVIĆ

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje

Ulica Republike Austrije 16, HR-10000 Zagreb

dvidovic@ihjj.hr

PRILOG PROUČAVANJU ODRAZA SVETAČKOGA IMENA *ILIJA* U HRVATSKOJ ANTROPONIMIJI

U ovome se radu iznosi pregled odraza svetačkoga imena *Ilija*, jednoga od rijetkih starozavjetnih imena koje je od srednjovjekovlja do danas u kontinuitetu potvrđeno na cjelokupnome hrvatskom narodnom prostoru, s osobitim naglaskom na prostor između Neretve i Bojane. Svetačko se ime *Ilija* u prvim dijelovima članka promatra u svjetlu slavenske mitologije (npr. odnos svetoga Ilije i Peruna) te se iznose njegovi stariji odrazi u toponimiji. Zatim se donose povijesne potvrde i podatci o rasprostriranju toga svetačkoga imena na hrvatskome povijesnom području te među pripadnicima drugih južnoslavenskih naroda.

1. Uvod

Jedno je od rijetkih starozavjetnih imena koje je od kasnoga srednjovjekovlja do danas u kontinuitetu zabilježeno na cjelokupnome hrvatskom narodnom prostoru svetačko ime *Ilija*. Temeljni je lik toga imena odraz hebrejskoga imena *ʿēlīyāhū* '(moj) Bog je Jahve' te je u hrvatski jezik ušao posredstvom grčke inačice toga imena *Ἰλιῆς*¹. Iako odrazi svetačkoga imena *Ilija* nisu raznoliki poput odraza svetačkih imena *Ivan*, *Juraj* ili *Stjepan* te se na temelju njih ne može odrediti vjerska ili narodnosna pripadnost među Južnim Slavenima, proučavanje je njegovih odraza onomastički i općenito kulturološki iznimno važno jer su se romaničke crkve posvećene svetomu Iliji Proroku počesto nalazile na mjestima Perunovih svetišta, koja su pak često nastajala na mjestima ilirskih gradina, čime se pokazuje višetisućljetni kontinuitet održavanja različitih (isprva poganskih, a zatim kršćanskih) kultova na vrhuncima.

¹ Postanje svetačkoga imena *Ilija* navodim prema podacima iz *Baze suvremenih hrvatskih osobnih imena* osmišljene za istoimeni unutrašnji projekt Odjela za onomastiku i etimologiju Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, koji vodi Ankica Čilaš Šimpraga. Etimološki blok unutar baze uređuje Dubravka Ivšić.

O životu svetoga Ilije postoje mnogobrojni zapisi. Rodio se u Tišbi u 9. stoljeću prije Krista, u sjevernome dijelu tada podijeljene židovske države te je djelovao za vrijeme kraljevanja Ahaba, koji se oženio Feničankom Izebelom, štovateljicom Baala i progoniteljicom Jahvinih proroka. Najdomljiviji su biblijski zapisi upravo oni o okršaju svetoga Ilije i Baalovih svećenika na brdu Karmel kad se spustio ogranj s neba i progutao Baalove štovatelje. Poznat je i starozavjetni tekst o tome kako je kralj Ahab usmrtio Nabata i oteo mu vinograd te kako se Ilija usprotivio otimačini njegovih plaćenika i izravno prijetio kralju koji se na koncu pokajao za svoj zločin. Ahabov se pak sin Ahazja nije pokorio Božjoj volji te je stradao kad se suprotstavio Iliji. Nadalje, u puku je omiljena priča o Iliji i udovici iz Sarepte koju je svetac isprva spasio od gladi, a onda joj uskrsnuo sina Jonu, koji je poslije također postao prorokom. Sveti je Ilija na koncu svojega života uznesen u nebo u vihoru ognja u plamenim kolima te je jedan od svetaca koji ujedinjuju kršćanski Zapad i Istok s islamom (sveti je Ilija odabran da bude zaštitnikom bosanskohercegovačkih Hrvata te zaštitnikom Đakovačko-osječke nadbiskupije²), a štuju ga i Druzi, pripadnici vjersko-etničke skupine na Bliskome istoku, čiji se nijedan pripadnik ne bi usudio prekršiti zakletvu danu pod Ilijinim imenom³. Židovi pak, iščekujući dolazak Mesije, očekuju i Ilijin povratak te ponovnu uspostavu židovskoga kraljevstva. Razlog je omiljenosti svetoga Ilije njegova beskompromisnost prema svakome tko krši Božji zakon, poglavito prema moćnicima, nepokolebljivost u pronošnju cjelovite istine i borba za prava najugroženijih. Po starijoj ga se kršćanskoj tradiciji držalo pretečom karmelićana (LILS: 289–291). Uz osobno mu se ime domeću atributi Prorok i Gromovnik. Koliko je sveti Ilija bio omiljen, dostatno govori podatak da se srpanj u Hrvata naziva i *ilinštakom* (ARj III: 792–793).

2. Prožimanje slavenske mitologije i kršćanstva u međurječju Neretve i Bojane

Među Slavenima je sveti Ilija zarana bio prihvaćen jer se u njegov kult pretočilo štovanje slavenskoga boga Peruna kojega se također nazivalo Gromovnikom⁴. Budući da su imena mnogih istaknutih vrhova na hrvatskome ozemlju uvjetovana imenom svetoga Ilije, mogla su se nalaziti na mjestima prijašnjih poganskih Pe-

² Godine 1773. uspostavljena je nova Srijemska biskupija sa sjedištem u Đakovu koja je nastala stapanjem Bosanske i Srijemske biskupije (čije je negdašnje središte bilo Srijemska Mitrovica, koja je 2008. postala sjedištem obnovljene Srijemske biskupije) te je slavljenje svetoga Ilije iz Bosne preneseno u Slavoniju i Srijem.

³ Podatak preuzet iz Katoličke enciklopedije (v. Elijah).

⁴ U krajevima zapadno od rijeke Neretve Perunov se kult češće prometnuo u štovanje svetoga Jurja (opširnije o tome u Škobalj 1970). Jurjeva je pak borba sa zmajem usporediva s Perunovom borbom s Velesom kojega Gromovnik udara gromom (Katičić 1998: 305–306).

runovih svetišta koja su se također nalazila na vrhuncima, a koja su već dobrim dijelom bila »slavska reinterpretacija isto takvoga prapovijesnoga svetišta storsjedilačkoga (*ilirskog*) stanovništva« (Katičić 1998: 309). Najviše je sakralnih objekata posvećenih svetomu Iliji, osim u Bosni, bilo u Dalmaciji i (nakon preseljenja sjedišta Bosanske biskupije u Đakovo) u Slavoniji i Srijemu. U dalmatinskim se biskupijama nalaze čak 52 sakralna objekta od ukupno 95 posvećenih svetomu Iliji na području Republike Hrvatske, s tim da ih je najviše popisano na području Splitsko-makarske nadbiskupije i Dubrovačke biskupije. U tim je biskupijama te u susjednoj Kotorskoj ujedno zabilježen velik broj sakralnih objekata koji se nalaze upravo na vrhovima brda (kapelice posvećene svetomu Iliji nalaze se na Biokovu, Pelješcu i Sniježnici u Konavlima), a toponimi kao što je *Ilina kita* južno od Grude u Konavlima upućuju na paljenje krijesova na vrhuncima, što su činili i Grci kojima je sveti Ilija nadomjestio Zeusa (opširnije u Belaj 2009: 180, 181). Iako je u navedenim trima biskupijama na krajnjemu jugu hrvatskoga povijesnog prostora izgrađen veliki broj sakralnih objekata posvećenih tomu svetcu, tek je u trima župama (sve se tri nalaze u Splitsko-makarskoj nadbiskupiji⁵) sveti Ilija zaštitnikom. Zbog osmanlijskih osvajanja teže je izravno utvrditi točan broj starijih sakralnih objekata posvećenih svetomu Iliji, no o tome da se sveti Ilija štovao među bosanskohercegovačkim katolicima u predosmanlijskome razdoblju nedvojbeno svjedoče podatci o crkvama posvećenim tomu svetcu u Velikoj kod Dervente, Večićima kod Kotor-Varoša i Roškome Polju koje su pretvorene u džamije te crkva na Greben-gradu u Banjoj Luci (usp. Zirdum 2001). Posredno to potvrđuje i podatak kako je svetoga Iliju za zaštitnika izabralo najviše župa u Bosni i Hercegovini, poglavito u Vrhbosanskoj nadbiskupiji koja se uglavnom prostire povijesnim područjem Bosanske biskupije. U Vrhbosanskoj nadbiskupiji sveti je Ilija zaštitnikom čak 12 župa: u središnjoj Bosni (području koje se danas nalazi unutar Srednjobosanske i Zeničko-dobojske županije) u Kandiji kod Bugojna, Kiseljaku, Korićanima kod Travnika, Novome Šeheru kod Maglaja, Rostovu kod Uskoplja, Ularicama u Usori i jednoj od zeničkih župa, zatim u Posavini u Bosanskome Brodu i Turiću kod Gradačca, u Čemernome kod Sarajeva te Doljanima u Rami. U Bosni i Hercegovini ukupno je 18 župa čijim je zaštitnikom sveti Ilija, gotovo dvostruko više nego u svim drugim biskupijama hrvatskoga jezičnog područja.

U krajevima istočno od rijeke Neretve te na dubrovačkome području uz oronime koji sadržavaju svetačko ime *Ilija* često se pojavljuju i oronimi koji sadržavaju apelative *grom* (primjerice, na obroncima je gore Žabe – čiji se najviši vrh naziva *Crkvinom*, *Ilijom* ili *Ilijicom*, a nekoć i *Sutilijom* – vrh *Gromova glavica*) i

⁵ Sve se tri župe nalaze u zaleđu. Riječ je o župama u Kozici kod Vrgorca, Studencima kod Imotskoga te Metkoviću (župa je nekoć obuhvaćala cijeli grad i sela Glušci, Dubravica te povremeno i Bijeli Vir i Bobovište, a danas obuhvaća samo dio grada na lijevoj obali rijeke Neretve sa selima Glušci i Dubravica).

* *trěskъ* ‘grom’ (na popovskoj strani prodoline Dubrava u južnome dijelu Popova nalazi se brdo *Treskavac*, a na dalmatinskoj *Ilino brdo*; podno *Sutilije* u neumskome zaleđu nalazi se zaselak *Podtreskavice*, danas Podžablje), a neki od istaknutih vrhova imaju „nadimak” poput najvišega pelješkog vrha *Sveti Ilija* koji nosi „nadimak” *Munjobija*⁶. Nadalje, napogled zaseoku *Podtreskavice* nalazi se brdašce *Podsvid* motivirano imenom svetoga Vida u čije se štovanje pretočio kult slavenskoga boga *Svantevida* (to se prožimanje vjerojatno ogleda i u toponimima *Vidonje* u Zažablju te *Vidoštak* i *Vidoški grad* na stolačkome području). Sjeveroistočno od *Podtreskavica* nalazi se staro hrvatsko naselje *Drijen*, na samoj granici Hercegovine i Dalmacije. Iznad njega je brdo *Treskavac* i, s dalmatinske strane, *Susvid* (‘sveti Vid’). Napominjem da se sa sjeverozapadne strane gore Žabe i njezina najvišega vrha *Sutilije* prema selu Kolojanj nalazi brdo *Zvijezdina*, a na južnoj, prema moru, u Slivnu, brdo *Podzvizd*, oronimi koji bi mogli upućivati na *Podzvizda*, slavensko božanstvo koje se javlja kao vjetar ili vihor (usp. Katičić 1998: 307). U Zažablju je Perunov kult zamijenjen i štovanjem svetoga Jurja. Od toponima se starijega postanja motiviranih spomenutim svetačkim imenom na istočnonere-tvanskome i donjohercegovačkome prostoru izdvaja Đurđeva *glavica* (naziva se i *Jurjevo brdo*) u Raičevoj Brestici kod Neuma pod kojim se nalazi i zaselak *Dračevice*⁷. Nastavak se poganskih kultova prepoznaje i u štovanju svetoga Mihovila (o čemu svjedoči toponim *Sveti Mihajlo*⁸ u gradačkome zaseoku *Dubravica*). U toponimima *Mokoš* (u Moševićima kod Neuma) i *Mukušina* (u Ravnu) možda je ušćuvan spomen na slavensku pogansku božicu *Mokoš* (usp. i u onomastičkoj literaturi često spominjani ojkonim *Mokošica* kod Dubrovnika) koja se prometnula u svetu *Petku/Paraskevu* (na lokalitetu se *Petkovića* nahodi srednjovjekovna katolička crkva svetoga Petra u Zavali, koja se povezuje s benediktinskim djelovanjem, te manastir Vavedenja Presvete Bogorodice podignut u njegovoj blizini početkom 16. stoljeća; Lupis 2011: 361–365). Puk pak u Popovu i Zažablju Ognjenu Mariju smatra sestrom Ilije Gromovnika te ju se povezuje s božicom Mokoši koja se nazivala i Ognjenom (usp. Belaj 2009: 177, 181; Puljić 1988: 48)⁹. Na koncu,

⁶ Crkva je svetoga Ilije i Pantelije na navedenome vrhu bila podignuta u 16. ili 17. stoljeću te se morala neprestano obnavljati zbog udara gromova, a šire se područje nazivalo *Zmijanim brdom*. Navodnu predaju po kojoj se *Sveti Ilija* nazivao *Perunovim brdom* razložno problematizira Belaj (2009: 170). Napominjem ipak da je u podnožju *Zmijina brda* zabilježen povijesni toponim *Perunka* (riječ je o vinogradu; Vekarić 1989: 72), koji bi možda ipak mogao upućivati na to da je Perunovo ime ušćevano na tome dijelu Pelješca.

⁷ Na Đurđevoj glavici po svemu sudeći nalazila se kasnoantička crkva na čijim je temeljima najvjerojatnije izgrađena srednjovjekovna crkva svetoga Jurja (Puljić 1995: 25). Ojkonim bi se *Dračevice* mogao dovesti u vezu i s apelativom *drak* ‘zmaj’.

⁸ Slavljenje se svetaca Ivana Krstitelja, Ilije, Mihovila, Jurja i Vida povezuje s održavanjem poganskih obreda na vrhuncima uzvisina (Škopalj 1970: 273).

⁹ U Popovu postoji uzrečica: *dom bije Gromovnik Ilija, vatrom pali Ognjena Marija, pomaže im sveti Pantelija* (Kriste 2007: 213). U Žuljani se pak na Pelješcu u crkvi svetoga Julijana i Roka na-

u popovskome središtu Ravnu sve do 1990. predio na kojemu je groblje nazivalo se *Na Perunu / Na Peruni*¹⁰, u Neretvanskoj krajini zabilježen je toponim *Perun* (u Baćini), a u Spiču u Crnogorskome primorju i *Perunica* (usp. Novotni 1905: 35). Napominjem i kako se teško pristupačan klanac na sjevernoj strani Gradačkoga polja naziva *Mora*, a visoravan u Gornjoj Hercegovini *Morine*, te bi oni mogli biti motivirani imenom slavenske poganske božice zime i smrti *Morane*¹¹.

I ovdje nasumično izneseni podatci potvrđuju Katičićevu (Katičić 1998: 308) tezu da se »slavenska predaja isprva čuvala u neprekinutu kontinuitetu i primjenjivala na novo zemljište«, a za dublje su zaključke potrebna dodatna, ponajprije etnološka istraživanja.

3. Odrizi svetačkoga imena *Ilija* u toponimiji

Odracom su ranih romansko-slavenskih doticaja toponimi tvoreni od dalmatskoga pridjeva *san(c)tu(s)* (< lat. *sanctus*). Njihova rasprostranjenost najčešće označuje prostore snažnijega slavenskog naseljavanja te pokrštavanja do kraja 10. stoljeća (Šimunović 2005: 123)¹². Na južnome dijelu hrvatskoga povijesnog prostora ističu se toponimi *Satulija* u Dubljanima u Popovu, *Sutilija* nad Broćancem (padina najvišega vrha Žabe naziva se *Ispod Sutilija*, što upućuje na to da se nekoć vrh koji se danas naziva *Ilijom / Ilijicom / Ilijinim brdom* ili *Crkvinom* nazivao *Sutilijom*) u Zažablju, *Sutilija* i *Guvno Sutilije* u Podgori te *Sutilija* u Segetu Gornjemu kod Trogira i Donjemu Humcu na Braču, Mljetu i Šipanu, *Sutulija* između Raščana i Kozičkih Poljica kod Vrgorca (zaštitnik je kozičke župe sveti Ilija), kod Omolja u tomislavgradskoj općini, kod Ričica u Imotskoj krajini (riječ je o potoku), kod Busovače¹³ i Konjica te kod sela Zagora u Grblju u Crnogorskome primorju u kojima jest ili bi mogao biti sadržan navedeni dalmatski pridjev. Današnji je pak hidronim *Suturlija* u Banjoj Luci u povijesnim vrelima također zapisan i kao *Sutulija*. Valentin Putanec (1963: 159) prema ARJ-u (XVII: 82) navo-

lazi slika na kojoj je, između ostaloga, prikazana sveta Eurozija, zaštitnica od grada i oluje (Lupis 2007: 78), svetica zagonetna podrijetla koja je po jednoj od predaja posvojena kći češkoga kralja Borivoja i kraljice Ljudmile (pravim imenom Dobroslava), koju su, kad se trebala udati za španjolskoga prijestolonasljednika, oteli Mauri te ju mučili i usmrtili zbog toga što se nije htjela odreći kršćanske vjere. U istome pelješkome mjestu postoji i toponim *Tintilini*, hrid s koje su se navodno bacala nekrštena djeca. Na podacima u vezi sa Žuljanom zahvaljujem Jadranu Jeiću.

¹⁰ Na podatku zahvaljujem Vidi Blaževiću.

¹¹ Na *Morine* je (nedaleko od Nevesinja) dio Zažabaca odlazio sa stokom na ljetnu ispašu. Ondje je za vrijeme jakih vjetrova i snjegova bilo lako zalutati, a događalo se i da pastiri ondje umru od hladnoće. Upravo se na *Morinama* osobito slavio sveti Ilija Prorok.

¹² Šimunović (1996: 49) navodi kako su neki od toponima nastali oponašanjem »staroga imenskog uzorka« te izrijekom navodi pelješki toponim *Sutandrija*.

¹³ Na predjelu *Sutulija* kod zaseoka Lončari nalazi se kamenolom. Napominjem i da se između Vareša i Kraljeve Sutjeske nalazi gora *Perun* (s najvišim vrhom Karasovine od 1472 metra).

di i kako u Crnoj Gori (pritom najvjerojatnije misli na Boku kotorsku u kojoj su hagonimi motivirani imenom svetoga Ilije najčešći, iako to nije izriječkom ustvrdio) apelativ *sutulija* označuje »veliku uzvisinu brda, koja gotovo uspravno stoji«. Pretpostavlja da se ime (zapravo naziv; op. p.) »moglo razviti od običaja, da se velika brda posvećuju sv. Iliji, zamjeniku Peruna«. Nešto niže, na primjeru *Sutulije* u Srbiji, domeće da su crnogorski i srpski toponim *Sutulija* mogli nastati i od apelativa *suntulija* 'provalija'. Iako izriječkom ne navodi primjere toponima *Sutulija* u unutrašnjosti, utvrdio sam da se *Sutulijom* naziva jedna rječica u Plužinama u sjeverozapadnoj Crnoj Gori. Konfiguracija terena na kojoj se taj zemljopisni objekt nalazi opravdava Putančevo tumačenje, koje bi se moglo primijeniti i na banjolučki i imotski hidronim *Sutulija*. Hercegovački toponimi *Satulija* u Popovu, *Sutilija* u Zažablju i *Sutulija* kod Konjica te toponimi *Sutulija* u srednjoj i zapadnoj Bosni nisu navedeni u temeljnim radovima u kojima su popisani toponimi koji sadržavaju dalmatski pridjev *san(c)tu(s)* (Putanec 1963 te Šimunović 1984–1985, 1996 i 2006). Putanec (1963: 146) i Šimunović (1984–1985: 163) i za toponim *Stoliv* u Boki kotorskoj drže da je nastao po istome tvorbenom obrascu ('sveti Ilija'). Oronim *Sveti Ilija* zabilježen je u velikome dijelu priobalja od Tivta (najviši je vrh gore Vrmac) i Perasta, preko Konavala (najviši se vrh Sniježnice naziva *Sveti Ilija* ili *Ilijin vrh*) i Pelješca do Makarskoga primorja (kod Bačine je *Sveti Ilija* vrh u Riliću, a iznad Basta u Biokovu). Toponim *Ilijino brdo* također je razmjerno čest u južnim hrvatskim područjima (tako se naziva, primjerice, gora iznad Posušja), a južno od Grude u Konavlima zabilježena je toponimijska metafora *Ilina kita*.

Iako su toponimi motivirani imenom *Ilija* na prostoru koji su nastanjivali ili koji nastanjuju Hrvati uglavnom ograničeni na Bosnu, Boku kotorsku, južnu Dalmaciju, Dalmatinsku zagoru i Hercegovinu, nahode se i izvan toga područja, češće u Posavini, a nešto rjeđe u Gorskoj kotaru, Lici, Kordunu, Banovini, Istri, sjevernim dalmatinskim otocima i sjeverozapadnoj Hrvatskoj.

4. Odrizi i rasprostranjenost svetačkoga imena *Ilija* u hrvatskoj antroponimiji¹⁴

4.1. Odrizi i rasprostranjenost temeljnoga svetačkog imena *Ilija*

Isprva su na hrvatskome ozemlju zabilježeni latinski i latinizirani likovi svetačkoga imena *Ilija*. Lik je *Helias* potvrđen u Splitu od 1174., a u Dubrovniku od 1195., lik je *Helia* potvrđen u Splitu od 1192., *Elias* u Dubrovniku koncem 13. stoljeća (Lučić 1984: 351), *Helye/Elie* u Zadru 1278., a likovi *Elia* i *Helya* potvrđeni

¹⁴ Na upućivanju u dodatna vrela i pomoći u pronalaženju povijesnih potvrda zahvaljujem kolegi Branimiru Brglesu.

su u Baru, Dubrovniku, na Pelješcu¹⁵, u Kotoru, Baru, Šibeniku, Trogiru, Zadru, Pagu¹⁶ te Splitu od 13. do 15. stoljeća, a u Gradecu barem od 1368. (Mayer 1951: 614, Marasović-Alujević 2012: 163, Tkalčić 1873–1874: 240). Prvotna je potvrđenost u priobalnim gradovima očekivana jer za njih imamo više vrela, no i iz njih se da iščitati da je svetačko ime *Ilija* bilo potvrđenije u zaleđu.

Hrvatske su pak inačice svetačkoga imena *Ilija* u antroponimiji mlađe i znatno rjeđe te potječu od 13. stoljeća (ARj IX: 791), no da ih je moralo biti, posredno doznajemo iz toponimije (usp. toponim *Ilijica*) i prezimena. Temeljni je hrvatski lik *Ilija* sa svojim inačicama nedvojbeno potvrđen u Dubrovniku¹⁷ i Konavlima (temeljni je lik *Ilija*¹⁸ potvrđen od 1422.; KV 1: 16). Ujedno je razmjerno često potvrđen i u *Poimeničnome popisu stanovnika sandžaka vilajeta Hercegovine* 1475. – 1477. Godine 1330. temeljni je hrvatski lik potvrđen u Senju, 1450. u Baškoj,¹⁹ 1460. u Steničnjaku istočno od Karlovca, 1484. u Kraju u Istri, 1487. u Bribiru u Vinodolu (Šurmin 1898: 80, 182, 224, 298, 320), potkraj 15. stoljeća u Modrušu, a u 16. stoljeću na požeškome području i u Banovini.

Potvrde su pokraćenih i izvedenih inačica svetačkoga imena *Ilija* znatno rjeđe nego, primjerice, u srpskoj antroponimiji, čak i u onim krajevima u kojima je navedeno ime razmjerno često potvrđeno, poput istočne Hercegovine, te ih nahodimo uglavnom u sjeverozapadnoj Hrvatskoj²⁰. Da ih je moralo biti više, razaznaje se iz prezimena²¹, no kako su u krajevima u kojima su inačice svetačkoga imena

¹⁵ Na Pelješcu je svetačko ime *Ilija* potvrđeno koncem 13. stoljeća (riječ je uglavnom o potvrdama latinskih likova), a u postotnim je udjelima bilo razmjerno postojano zastupljeno u matičnim knjigama od 16. do polovice 19. stoljeća. Ujedno su potvrđena prezimena *Ilica*, *Il(ji)ić* i *Ilijaš(ević)* motivirana navedenim imenom (usp. Vekarić 1995: 14–18, 273, 274).

¹⁶ Kao član se Velikoga vijeća paške komune 1399. spominje Ilija Mirković (Granić 2011: 218). Za ostale krajeve usp. Jireček (1962: 155).

¹⁷ U Dubrovniku je u 15. stoljeću zabilježen latinizirani lik *Ilcus* (hrv. *Ilko*).

¹⁸ Svetačko se ime *Ilija* u Konavlima najčešće nadijevalo u 16. stoljeću, a od tada čestoća njegova nadijevanja opada (usp. KV I: 44, 49). Navedeno se osobno ime u Konavlima odrazilo u obiteljskim i osobnim nadimcima, a ne u prezimenima.

¹⁹ Na Krku je (u Omišlju) 1453. potvrđeno i prezime *Ilijić* (Šurmin 1898: 200).

²⁰ U Čazmi je tako 1255. zabilježeno ime *Illuyin* (možda Ilujin), koje bi se moglo povezati s temeljnim likom Ilija. Drugdje su u sjeverozapadnoj Hrvatskoj potvrđeni i izvedeni likovi *Ilek* (1474.), *Ilko* (1476.) i *Ilijaš* (*Ilijas*; 1501.). U Konavlima je pak 1420. zabilježen izvedeni lik *Iloje* (KV 1: 16).

²¹ Prezimena u Hrvatskoj koja bi se mogla dovesti u vezu s inačicama svetačkoga imena *Ilija* jesu ova: *Ila*, *Ilak*, *Ilakovac*, *Ilančić*, *Ilanić*, *Ilaš*, *Ilčić*, *Ilčićin*, *Ile*, *Ilečić*, *Ilej*, *Ilek*, *Ileković*, *Ilenić*, *Ileš*, *Iletić*, *Iliuč*, *Ilijašić*, *Ilibašić*, *Ilič*, *Iličević*, *Iličić*, *Iličin*, *Iličković*, *Ilič*, *Iličić*, *Iliev*, *Ilievski*, *Ilija*, *Ilijač*, *Ilijanić*, *Ilijasić*, *Ilijaš*, *Ilijašev*, *Ilijašević*, *Ilijašić*, *Ilijavec*, *Ilijaž*, *Ilijev*, *Ilijeva*, *Ilijevac*, *Ilijevec*, *Ilijević*, *Ilijevski*, *Ilijić*, *Ilijin*, *Ilijov*, *Ilikić*, *Ilin*, *Ilinčić*, *Ilinić*, *Ilinović*, *Ilioski*, *Ilisić*, *Ilišević*, *Ilišin*, *Ilišinović*, *Iliškov*, *Ilišković*, *Ilkić*, *Ilkoski*, *Ilkov*, *Iloski*, *Iloškić*, *Ilotić*, *Iljaj*, *Iljanić*, *Iljaš*, *Iljaž*, *Iljčešin*, *Iljegić*, *Iljjevac*, *Iljić*, *Iljkić*, *Iljkov* i *Iljukić*. Nositelji navedenih prezimena ponajčešće potječu iz Slavonije (poglavito Posavine), Srijema i Dalmacije (poglavito Dalmatinske zagore i južne Dal-

Ilija mogle biti u uporabi (poput Bosne) one razmjerno kasno potvrđene, zapisani su uglavnom latinski ili latinizirani likovi te temeljni lik, poglavito nakon usvajanja odredaba Tridentskoga sabora (1545. – 1563.).

U ARj-u (IX: 766, 782, 784, 786–795) zabilježene su sljedeće inačice svetačkoga imena *Ilija*: *Ilac*, *Ile*, *Il(ij)ica*, *Ilijaš* (zabilježeno od 1550.), *Ilijetina*, *Ilko*, *Ilo*, *Ilja* i *Iljo* (koja su uvijek odrazima svetačkoga imena *Ilija*) te *Ica*, *Ican*, *Ico*, *Ičota*, *Ićivoj*, *Ika* i *Iko* (na hrvatskome su ozemlju ta osobna imena češće inačicama svetačkoga imena *Ivan*²²). U ARj-u su zabilježene i ženske inačice toga imena kao što su *Ilinka* i *Iljka* te *Ilojka*, *Ilona* i *Ilonka* (žensko se ime *Ilonka* katkad povezuje i s mađarskim imenom *Ilona* koje odgovara hrvatskomu ženskom imenu *Helena/ Jelena*), a osobna su imena *Ika* i *Iluša* mogla biti i muška i ženska. Među bačkim su Hrvatima od 17. stoljeća obilnije potvrđena i ženska imena *Ilijana* (koje je ondje temeljnim ženskim likom) i *Ilča* (Sekulić 2005: 104). U okolici Neuma zabilježen je i lik *Hilija* koji se odrazio i u toponimiji (ondje postoji naselje *Ilino / Ilijino Polje* koje se neslužbeno nazivalo *Hilino Polje*²³).

Da je svetačko ime *Ilija* u Bosni i Hercegovini²⁴ bilo među češćima, pokazuje popis katolika na području Bosne i Hercegovine biskupa Pavla Dragičevića koji je obavljen 1741./1742. Tada je, naime, svetačko ime *Ilija* nosilo 179 (3,64 %) od 4911 katoličkih domaćina²⁵. Navedeno je ime bilo najčešće u župi Lašva (ondje je čak 9,57 % domaćina nosilo svetačko ime *Ilija*), a zatim u župama Dobrljin ili Vodičevo (7,04 %) kod Bosanskoga Novog, Pećnik kod Modriče (6,83 %), Bijela kod Brčkoga (5,88 %) i Ivanjska (5,77 %) kod Banje Luke. U Bosni po tome popisu svetačko ime *Ilija* nije potvrđeno tek u Bihaću, a manje je od 2 % nositelja toga svetačkog imena zabilježeno u župama Vareš (1,79 %), Fojnica (1,74 %), Jajce (1,67 %), Komušina (1,45 %) i Kreševo (0,32 %). U Rami je svetačko ime *Ilija* nosilo 4,81 % domaćina, a u Hercegovini uglavnom između 3 i 5 % župljana – najviše u župama Drinovci

macije), krajeva u kojima je svetačko ime *Ilija* dandanas najrasprostranjenije te u koje se doseljavalo stanovništvo iz Bosne i Hercegovine, a razmjerno su česta i među pripadnicima srpske, crnogorske i makedonske manjine.

²² Navedena su imena češće bila inačicama svetačkoga imena *Ilija* među pravoslavnim pukom (poglavito u Lici), a *Ivan* među katolicima.

²³ Sekundarni je *h* zabilježen i u neslužbenome imenu *Hanto* (< *Anto* < *Antun*) na stolačkome području (Vidović 2014: 38). U dijelovima se istočne Hercegovine i među katolicima razvio sekundarni *h* (*h* se inače uglavnom zamjenjuje *s*, *f*, *v*, *j*, *k* ili *g*, a često i otpada), koji je čest »u krajevima gdje proces gubljenja ovoga zadnjonepčanog konstriktiva nije bio dosljedan« (Peco 1986: 96).

²⁴ Napominjem i kako su zarana u Bosni i Hercegovini potvrđena prezimena *Ilijčić* (spominje se 1493. u Podvizdu kod Velike Kladuše; Šurmin 1898: 375) i *Ilič* (spominje se u hercegovačkome dijelu Zažablja 1538.; Hrabak 1983: 105).

²⁵ Važno je napomenuti kako je među njima bio i određen (manje od 5 %) broj ženskih imena (riječ je uglavnom o osobnim imenima udovica). Navedeni popis sigurno nije obuhvatio sve katolike jer, primjerice, nije popisana najveći dio katolika Trebinjsko-mrkanke biskupije.

(4,80 %) i Veljaci (4,44 %), a najmanje u Posušju (samo 1,16 %) ²⁶. U jugoistočnoj je Hercegovini, koja uglavnom nije obuhvaćena navedenim popisom, svetačko ime *Ilija* u župi Gradac u Zažablju 1709. – 1765. bilo 12. po čestoci (Vidović 2014: 65), u župi Ravno 1804. – 1883. bilo 18. imenom po čestoci od 47 osobnih imena koja su ponijeli krštenici u tome razdoblju (usp. Marić 2015: 219), a u Stocu je po stanju duša iz 1864. (u tome se gradu sveti Ilija posebno štovao, te je 1863. postao zaštitnikom župe) bilo peto po čestoci (Marić 2010: 93). Broj je nositelja toga imena postupno opadao od početka 20. stoljeća. Da je osobno ime *Ilija* u Bosni i Hercegovini znatno potvrđenije nego u Hrvatskoj, posredno pokazuje podatak da u Bosni i Hercegovini po popisu iz 2013. živi 6994 nositelja prezimena *Ilić*, a u Hrvatskoj gotovo dvostruko manje (3907) ²⁷.

Osobno je ime *Ilija* razmjerno često zabilježeno i u mletačkim katastrima u 18. stoljeću u Dalmatinskoj zagori ²⁸. U sjeverozapadnim hrvatskim krajevima, slično kao i na krajnjemu jugu, svetačko je ime *Ilija* uglavnom razmjerno često potvrđeno do 16. stoljeća, a nakon toga udio nositelja toga imena postupno opada.

Po statističkim podacima, koji su na temelju objave rezultata službenih popisa stanovništva dostupni od početka prošloga stoljeća, svetačko je ime *Ilija* bilo jedno od razmjerno čestih osobnih imena u Hrvatskoj, a osobito se često nadijevalo u južnoj Slavoniji i Srijemu, u krajevima u koje se doseljavalo stanovništvo iz Bosne. Navedeno je ime u Brodsko-posavskoj županiji bilo 8. po čestoci među rođenima 1930. – 1939., a u Vukovarsko-srijemskoj 9. po čestoci među rođenim do 1939. te 10. među rođenima 1940. – 1949.). Od druge se polovice 20. stoljeća sve rjeđe nadijeva. Danas osobno ime *Ilija* nosi 8508 stanovnika Republike Hrvatske, *Ilko* 77, *Iljo* 32, *Ilinko* i *Ilja* 15, a *Ika* 1256, *Ilonka* 607, *Ilinka* 454, *Ilijana* 442, *Ilona* 372 te *Iliana* 27 nositeljica ²⁹.

4.2. Ostali odrazi svetačkoga imena *Ilija*

Na temelju dijela prezimena kao što su *Elijanić* (staro prezime Ilijanića u Boki) i zabilježenoga lika *Eliaš*, Popović (1958: 91) opravdano zaključuje kako je moguće da je dio odraza svetačkoga imena *Ilija* uvjetovan i latinskim likom svetačkoga imena *Ilija*. Tijekom mletačke uprave među Hrvate je (poglavito u Istri) ušao

²⁶ Izračunano prema Nosić i Vidinić (1999).

²⁷ Podatci su dostupni na mrežnoj stranici <http://forebears.io/bosnia#surnames> i mrežnim stranicama Državnoga zavoda za statistiku Republike Hrvatske (www.dzs.hr).

²⁸ Poglavito se to odnosi na istočni dio Petrova polja i trogirsko zaleđe u kojemu su postojale i crkve svetoga Ilije (na trogirskome je području srednjovjekovna crkva svetoga Ilije iz 13. stoljeću kojoj su pripadala određena zemljišta u Segetu; Brković i dr. 2007: 132). Dalmatinskim su se Ilijama nazivali i galantari koji su obilazili sajmove (Klaić 2012: 438).

²⁹ Vrelo su podataka mrežne stranice Državnoga statističkog zavoda Republike Hrvatske (www.dzs.hr).

i lik *Elio* nastao prema talijanskome temeljnom liku *Elia* (usp. i prezime *Elia* na riječkome području), koji je zabilježen još 1341. u Splitu (Marasović-Alujević 2012: 185). Danas u Hrvatskoj živi 255 nositelja osobnoga imena *Elio*, 37 nositelja imena *Elia* i *Elija*, 46 nositeljica osobnoga imena *Eliana* i 26 *Elijana*³⁰. U Slavoniji i Baranji zabilježena su pak prezimena *Eli(j)aš* i *Ileš*³¹ nastala prema mađarskim temeljnim likovima svetačkoga imena *Ilija* – *Éliás* i *Illés*. Treba napomenuti kako se u hrvatskoj antroponimiji moglo odraziti i osobno ime *Elias* – temeljni njemački lik svetačkoga imena *Ilija*.

5. Muslimansko ime *Il(i)jas*

Muslimanska je inačica osobnoga imena *Ilija* – *Il(i)jas*³² (< tur. *Ilyas* < arap. *Ilyās*; Smailović³³ 1977: 296) potvrđena od konca 15. stoljeća u Bosni i Hercegovini te u 16. stoljeću u Srijemu i Slavoniji³⁴. Po podacima su iz prvih vrela nakon osmanlijskoga zaposjednuća nosili uglavnom muslimanski doseljenici, no već se u prvome valu islamizacije to osobno ime počelo nadijevati i negdašnjim kršćanima (npr. *Iljas*, *sin Bratoja*; Aličić 1985: 30). U pučkoj se pak predaji u Bosni i Hercegovini izjednačuju imena *Alija* i *Ilija*³⁵. Danas u Hrvatskoj živi 21 nositelj muslimanskoga imena *Ilijaz* i 17 nositelja muslimanskoga imena *Ilijas*³⁶.

Treba napomenuti i kako se prezimena kao što su *Ilijašević* ili *Ilijašić* mogu dovoditi u vezu i s inačicama svetačkoga imena *Ilija* i muslimanskoga *Ilijaz*, a među pripadnicima albanske manjine potvrđeno je prezime *Ilijazi* koje se dovo-

³⁰ Vidi prethodnu bilješku.

³¹ Izvan dijelova Hrvatske u kojima je tijekom povijesti ili danas znatnije zastupljena mađarska manjina, prezime je *Ileš* (i njemu srodna prezimena kao što je *Ilešić*) uputno izvoditi od hrvatskoga osobnog imena *Ileš*, izvedenice svetačkoga imena *Ilija*.

³² Bez pouzdanih podataka iz povijesnih vrela katkad je nemoguće odrediti jesu li toponimi kao što je *Ilijaš* na područjima koja su koncem srednjovjekovlja zaposjeli Osmanlije motivirani inačicom svetačkoga imena *Ilija* ili muslimanskoga imena *Il(i)jas*. Tako je ojkonom koji sadržava svetačko ime *Ilija* nedvojbeno zabilježen na Sandžaku (ondje se ojkonom *Ilijaš* spominje 1475.; Aličić 1985: 370), dok za toponim *Ilijaš* (na području je nahije Dubrovnik muslimansko ime *Ilijas* bilo razmjerno često) to nije posve pouzdano utvrđeno iako bi se na temelju podatka da se sveti Ilija posebno slavi u Taračin-Dolu, i to po predaji još od razdoblja vladavine bosanskih kraljeva, te stoga što je upravo u Bosni zabilježen lik *Ilijaš* (Popović 1958: 91) moglo naslutiti da je ojkonom vjerovatno uvjetovan svetačkim, a ne muslimanskim imenom.

³³ Smailović na istome mjestu drži da je arapski lik imena grčkoga postanja, odnosno da nije izravno prilagođen prema hebrejskome liku.

³⁴ Prema podacima iz požeških i srijemskih deftera kršćani su nosili samo temeljno ime *Ilija*, a lik *Ilijaš* nije među njima potvrđen zbog bliskozvučnosti s muslimanskim imenom *Il(i)jas*.

³⁵ Postoji izreka među Bošnjacima *Do podne Ilija, od podne Alija*, a *Aliđun* (< *Ali gūn* 'Alijin dan'), kako su nazivali Ilindan, bio je jedna od glavnih svetkovina.

³⁶ Vidi 29. bilješku.

di u vezu s osobnim imenom *Ilijaz* – albanskom inačicom muslimanskoga imena *Il(i)jas*³⁷.

6. Svetačko ime *Ilija* među ostalim Južnim Slavenima

U srpskome se antroponimijskom fondu inačice svetačkoga imena *Ilija* preklapaju i s inačicama svetačkoga imena *Ilarion* (npr. *Ila*, *Ile*, *Ilo*), a zabilježene su i inačice *Icko*, *Ića*, *Ičko*, *Idža*, *Idžo*, *Ikan*, *Ilča*, *Ileš*, *Ileta*, *Iličko*, *Ilič*, *Ilijan*, *Ilijaš*, *Ilijašina*, *Ilijaško*, *Ilijica*, *Ilika*, *Ilin*, *Ilinko*, *Ilkac*, *Iljaš*, *Iljinko*, *Iljka* i *Iljko* te inačica *Iljija* te *Lika*, *Likan* i *Liko* (Grković 1977: 99–101), od kojih su mnoge potvrđene i na hrvatskome ozemlju. Napomenimo da je u prvoj polovici 14. stoljeća svetačko ime *Ilija* i izvedeno ime *Ilijić* potvrđeno i u *Dečanskim hrisovuljama* (Grković 1983: 182), najstarijemu srpskom antroponimijskom spomeniku, a u 15. stoljeću na području Brankovića uz navedene se odraze svetačkoga imena *Ilija* navode još i izvedena imena *Ilijaš*, *Ilijica*, *Ilin*, *Ilinko* i *Ilkac* uz osobna imena *Ikac* i *Iko*, koje je moguće povezati i sa svetačkim imenom *Ivan* (Grković 2001: 712).

Na makedonskome su području (Ivanova 2006: 179–182, 256–257; Stankovska 1992: 129–132, 164–165) uz temeljno ime *Ilija* (od 14. stoljeća) zabilježena i osobna imena *Ilence*, *Ilica* (od 11. stoljeća), *Ilijad* (od 14. stoljeća), *Ilijaš*, *Ilijaško*, *Ilio*, *Ilijas* (od 13. stoljeća), *Icak*, *Ican*, *Ice*, *Icence*, *Icka*, *Icko* *Icle*, *Ico*, *Icule*, *Ijo*, *Ika*, *Ikač*, *Ikan*, *Ikčo*, *Ikčul*, *Iko*, *Iče*, *Ičko*, *Ičo*, *Idžo*, *Iki*, *Ilčo*, *Ilič*, *Ilič*, *Iloja*, *Ino*, *Iše*, *Išin* (od 15. stoljeća), *Ilčule*, *Ile*, *Ilin* (od njega *Lin*, *Linče*, *Line*, *Linko*, *Lino*), *Iloš*, *Iluš*, *Iluše*, *Iluško*, *Ilvan*, *Ilvančo*, *Iljčo*, *Ilje*, *Iljuš*, *Iljuško*, *Izo*, *Lijo*, *Lik*, *Like*, *Likman*, *Liko*, *Lilo* (od 15. stoljeća), *Iljo*, *Iško*, *Išo*, *Ila*, *Ilče*, *Ilčin*, *Iličko*, *Ilinče*, *Iline*, *Ilinko*, *Iliš*, *Ilka*, *Ilko*, *Ilo*, *Likur* (od 16. stoljeća), *Iljad*, *Ilije* (od 17. stoljeća), *Lico*, *Liče*, *Ličen*, *Ličko* i *Liše* (od 19. stoljeća). Inačice su se svetačkoga imena *Ilija* u makedonskome fondu osobnih imena križale s inačicama osobnih imena *Danil*, *Elisej*, *Igor*, *Ilarij*, *Manoil*, *Izaija*, *Olimpij*, *Risto*, *Samoil*, *Svetolik* i *Velik*.

U suvremenome bugarskom fondu osobnih imena uz temeljni lik *Ilija* potvrđena su sljedeća osobna imena: *Iko*, *Ilčo*, *Ilijan*, *Ili(j)čo*, *Ili(j)klo*, *Ilijko*, *Ilin*, *Ilinčo*, *Ilio*, *Ilko*, *Ilo*, *Ilučo*, *Iljo*, *Iljoša*, *Ličo*, *Liko*, *Lilčo*, *Lilo*, *Lingo*, *Linčo*, *Linko*, *Ližo* te osobna ime *Ilijaš* i *Iliuc* nastala prema rumunjskim imenima *Ilijaš* i *Iliut*; osobno je ime *Iljoan* moglo nastati i od osobnih imena *Ivan* i *Ilija* (Ilčev 2012: 292–294), osobna imena *Ice*, *Ico*, *Icko*, *Ičan*, *Ičko*, *Iško* i *Išo* od svetačkih imena *Hristo* i *Ilija*, osobno ime *Lito* od svetačkoga imena *Ilija* i osobnoga imena grčkoga postanja *Alipi* te osobna imena *Lico* i *Lišo*, koja su osim od osobnoga imena *Ilija* mogla nastati i prema kojemu ženskom imenu (npr. *Elica*, *Katica*, *Milica* i sl.; Ilčev 2012: 292–294, 298, 404–407).

³⁷ Među albanskim je kršćanima u uporabi lik *Elia*.

Na slovenskome je području temeljni lik *Elija* (zapisan isprva kao *Elia*), nastao prema latinskome liku *Elias* (Keber 2008: 184), potvrđen razmjerno kasno, tek od 1594., a moguće je da je prvi zapisani lik bio *Ile* (*Ille*; 1501.). Potonji bi lik mogao upućivati i na to da je i među Slovencima bilo odraza grčkoga lika *Ἠλίας*. Danas su u Sloveniji uz nositelje temeljnoga imena *Elija* (27 nositelja) zabilježeni i nositelji slovenskomu pravopisu neprilagođenoga lika *Elia* (9 nositelja) te osobnih imena *Elij* (manje od 5 nositelja), *Elio* (31 nositelj), *Elijo* (8 nositelja) i *Eljo* (10 nositelja), a među doseljenicima iz ostalih južnoslavenskih država i temeljni hrvatski, crnogorski, srpski i makedonski lik *Ilija* (573 nositelja) s inačicama *Ilko*, *Ilja* i *Iljo* (usp. i Keber 2008: 184–185). Zabilježeni su i odrazi muslimanskoga imena *Ilijas* (13 nositelja) te njemu srodnih likva *Ilijaz* (17), *Iljaz* (16) i *Iljas* (8)³⁸.

Iz podataka je razvidno da je lik grčkoga postanja *Ilija* temeljni među pripadnicima svih južnoslavenskih naroda osim među Slovencima (iako bi *Ile* mogao upućivati na to da je i među Slovencima bilo odraza lika *Ilija*).

7. Zaključak

U ovome se radu obrađuju odrazi svetačkoga imena *Ilija* u hrvatskoj antroponimiji s posebnim naglaskom na međurječje Neretve i Bojane. Njihovo proučavanje nije važno samo za onomastička, nego i za etnološka i općenito kulturološka istraživanja jer je štovanje svetoga Ilije posljedica neprekinuta održavanja kulta na vrhuncima, koje je na hrvatskome ozemlju potvrđeno još među prethrvatskim stanovništvom, a koje se nastavilo održavanjem kulta boga Peruna nakon doseljavanja Slavena. U starijemu se sloju hrvatske toponimije svetačko ime *Ilija* – čiji je temeljni lik odrazom hebrejskoga imena *ʿēlīyāhū*, koje je u hrvatski jezik došlo posredništvom grčkoga imena *Ἠλίας* – odrazilo uglavnom u priobalju i u njegovu neposrednom zaleđu, a toponimi tvoreni pridjevom *san(c)tu(s)* zabilježeni su od Grblja u Crnoj Gori do okolice Trogira, te od Šipana do Popova, sjeverne Hercegovine te zapadne i srednje Bosne iako je moguće da je dio toponima *Sutulija* (poglavito kad je riječ o hidronimima) uvjetovan i apelativom *suntulija* ‘provalija’ ili da je došlo do križanja bliskozvučnih osnova. Prve potvrde svetačkoga imena *Ilija* zabilježene su uglavnom u priobalju između Bara i Paga iako je razvidno da je to osobno ime bilo rasprostranjeno u srednjemu vijeku i u središnjoj Hrvatskoj, Hrvatskome primorju, Istri, Banovini i Lici. Treba napomenuti da je čak i na temelju podataka iz primorskih gradova razvidno da je ime *Ilija* bilo raširenije u unutrašnjosti. Posebno se to odnosi na Bosnu i Hercegovinu u kojoj je svetačko ime *Ilija* razmjerno često potvrđeno već u prvim popisima nakon osmanlijskih osvajanja, ali i među bosanskohercegovačkim iseljenicima u različitim hr-

³⁸ Izvor je podataka o broju nositelja mrežna stranica Statističnoga urada Republike Slovenije <http://www.stat.si/ImenaRojstva/sl>.

vatskim krajevima (poglavito u Slavoniji, Srijemu, Bačkoj i Dalmatinskoj zagori). I danas je svetačko ime *Ilija* najrasprostranjenije u Brodsko-posavskoj i Vukovarsko-srijemskoj županiji, tj. u dijelovima Hrvatske koji su najizloženiji doseljavanju iz Bosne. U hrvatskoj su antroponimiji u starijim razdobljima ujedno potvrđeni latinski (prema latinskome *Elias/Helias*) i talijanski (prema talijanskome *Elia*) odrazi toga imena, a od 15. stoljeća i odrazi muslimanskoga imena *Il(i)jas* (danas češće potvrđeni u prezimenskome fondu). U prezimenskome su fondu potvrđeni i odrazi mađarskih temeljnih likova svetačkoga imena *Ilija – Éliás i Illés* – te nje-mačkoga temeljnog lika *Elias*.

Lik je grčkoga postanja *Ilija* temeljni među pripadnicima svih južnoslavenskih naroda osim među Slovencima, čiji je temeljni lik *Elia* latinskoga postanja. Poglavito su u makedonskome i srpskome fondu osobnih imena potvrđeni brojni kraćeni i izvedeni likovi toga imena. U hrvatskome su fondu osobnih imena kraćeni i izvedeni likovi rjeđi vjerojatno stoga što je to osobno ime u ranijim razdobljima zabilježeno izvan krajeva (ponajprije Bosne i Hercegovine) u kojima je bilo najrasprostranjenije.

Literatura

- ALIČIĆ, AHMED S. 1985. *Poimenični popis sandžaka vilajeta Hercegovine*. Sarajevo: Orientalni institut u Sarajevu.
- ARJ = *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I–XXIII. 1881. – 1970. Zagreb: JAZU.
- BRKOVIĆ, MILKO; ČUBELA, IVANA; MARTINOVIĆ, SUZANA. 2007. *Dalmatinska zagora na mletačkim katastrima XVII. i XVIII. stoljeća u Državnom arhivu u Zadru*. Zadar: Državni arhiv u Zadru.
- BELAJ, VITOMIR. 2009. Poganski bogovi i njihovi kršćanski supstituti. *Studia ethnologica Croatica*, 21, Zagreb, 169–197.
- Bosnia Genealogical Record*. // Forebears. <http://forebears.io/bosnia#surnames> (pristupljeno 21. 6. 2016.).
- Elijah*. // Catholic Encyclopedia. <http://www.newadvent.org/cathen/05381b.htm> (pristupljeno 15. 7. 2016.).
- GRANIĆ, MIROSLAV. 2011. Antroponimijska građa Paga iz Ruićevih rukopisa. *Toponimija otoka Paga*. Ur. Skračić, Vladimir. Zadar: Sveučilište u Zadru – Centar za jadranska onomastička istraživanja, 217–250.
- GRKOVIĆ, MILICA. 1977. *Rečnik ličnih imena kod Srba*. Beograd: Vuk Karadžić.
- GRKOVIĆ, MILICA. 1983. *Imena u dečanskim hrisovuljama*. Novi Sad: Institut za južnoslovenske jezike Filozofskoga fakulteta u Novom Sadu.
- GRKOVIĆ, MILICA. 2001. Registar ličnih imena stanovništva u oblasti Brankovića 1455. godine. *Naselja i stanovništvo oblasti Brankovića 1455. godine*. Ur. Macura, Miloš. Beograd: SANU, 687–746.

- ILČEV, STEFAN. 2012. *Rečnik na ličnite i familite imena u Bŷlgarite*. Sofija: Izdava-
telstvo „Iztok-Zapad“.
- Imena i prezimena u Republici Hrvatskoj*. Državni zavod za statistiku Republike
Hrvatske. www.dzs.hr (pristupljeno 14. 5. 2016.).
- IVANOVA, OLGA. 2006. *Makedonski antroponomastikon (XV-XVI vek)*. Skopje: Vla-
stita naklada.
- JIREČEK, KONSTANTIN. 1962. Romani u gradovima Dalmacije tokom srednjeg veka.
Zbornik Konstantina Jirečeka, 2. Ur. Dinić, Mihajlo. Beograd: Naučno delo.
- Kako pogosta sta vaše ime in vaš priimek*. Statistični urad Republike Slovenije.
<http://www.stat.si/ImenaRojstva/sl> (pristupljeno 18. 6. 2016.).
- KATIČIĆ, RADOSLAV. 1998. *Litterarum studia*. Zagreb: Matica hrvatska.
- KEBER, JANEZ. 2008. *Leksikon imen: Onomastični kompendij*. Maribor: Celjska
Mohorjeva družba.
- KLAIĆ, BRATOLJUB. 2012. *Novi rječnik stranih riječi*. Ur. Jojić, Ljiljana; Nakić,
Anuška. Zagreb: Školska knjiga.
- KRISTE, ĐURO. 2007. *MORAŠnica: Slike jednog vremena*. Dubrovnik: PGM Ragu-
sa.
- KV = KAPETANIĆ, NIKO; VEKARIĆ, NENAD. sv. 1–3, 2001. – 2003. *Konavoski rodo-
vi*. Prilozi povijesti stanovništva Dubrovnika i okolice, knjiga 10. Dubrovnik –
Zagreb: HAZU – Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku.
- LILS = *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*. 2000.
Ur. Badurina, Anđelko. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- LUPIS, VINICIJE. 2007. *Sakralna baština Źuljane*. Ston: Ogranak Matice hrvatske u
Stonu.
- LUPIS, VINICIJE. 2011. Kulturna baština zahumske biskupije. *Od Dubrave do Du-
brovnika: Humski zbornik XIII*. Ur. Puljić, Ivica. Neum – Dubrovnik: Muzej i
galerija Neum – HKD Napredak – Dubrovnik, 355–378.
- MARASOVIĆ-ALUJEVIĆ, MARINA. 2012. *Imena Splitskana od postanka grada do kra-
ja XVIII. stoljeća*. Split: Odsjek za talijanski jezik i knjiŷevnost Filozofskoga fa-
kulteta Sveučilišta u Splitu.
- MARIĆ, MARINKO. 2010. Katoličko stanovništvo ŷupe Stolac. *Stolačko kulturno
proljeće*, 4. Ur. Marijanović, Pero. Stolac: Matica hrvatska Stolac, 71–94.
- MARIĆ, MARINKO. 2015. *Stanovništvo Popova u Hercegovini : Ravno*. Prilozi povije-
sti stanovništva Dubrovnika i okolice, knjiga 24. Zagreb – Dubrovnik: HAZU
– Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku.
- MAYER, ANTUN. 1981. *Kotorski spomenici : Druga knjiga kotorskih notara, god.
1329., 1332. – 1337. Monumenta Catarensia*, 2. Zagreb – Titograd: Jugoslaven-
ska akademija znanosti i umjetnosti – Crnogorska akademija nauka i umjet-
nosti.

- Montenegrin Ethnic Association*. <http://www.montenegro.org.au/Jhtml.1> (pristupljeno 12. 6. 2016.).
- NOSIĆ, MILAN; VIDINIĆ, MAGDALENA. 1999. *Bosansko-hercegovačka hrvatska prezimena*. Rijeka: Hrvatsko filološko društvo.
- NOVOTNI, VLADIMIR. 1905. Do Željeznice. *Planinar: Vjesnik Hrvatskoga planinarskoga društva u Zagrebu*, 5–6, Zagreb, 33–38.
- PECO, ASIM. 1986. *Ikavskoštokavski govori Zapadne Hercegovine*. Djela ANUBiH, 56. Sarajevo: Odjeljenje društvenih nauka ANUBiH.
- POPOVIĆ, IVAN. 1958. Hrišćanska grčka onomastika u Hrvata. *Zbornik radova SANU*, 59, Beograd, 77–97.
- PULJIĆ, IVICA. 1988. Prva stoljeća Trebinjske biskupije. *Tisuću godina Trebinjske biskupije*. Ur. Puljić, Ivica. Sarajevo: Visoka teološka škola Vrhbosanke nadbiskupije, 47–82.
- PULJIĆ, IVICA. 1995. Neum – povijesna domovina Hrvata. *Neum – zavičaj i zemlja Hrvata: Humski zbornik*, 1. Ur. Puljić Ivica. Split: Općinsko vijeće Neum, 11–109.
- PUTANEC, VALENTIN. 1963. Refleksi starodalmatskog pridjeva *sanctus* u onomastici obalne Hrvatske. *Slovo*, 13, Zagreb, 137–176.
- SEKULIĆ, ANTE. 2005. *Rječnik bačkih Hrvata*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje – Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost „Ivan Antunović”.
- SMAILOVIĆ, ISMET. 1977. *Muslimanska osobna imena orijentalnog porijekla u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo: Institut za jezik i književnost.
- STANKOVSKA, LJUBICA. 1992. *Rečnik na ličnite iminja kaj Makedoncite*. Skopje: vlastita naklada.
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR. 1984. – 1985. Prvotna simbioza Romana i Hrvata. *Rasprave Zavoda za jezik*, 10–11, Zagreb, 147–200.
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR. 1996. Sakralni toponimi sa *sut-* + svetačko ime u razdoblju kasne antike do predromanike. *Folia onomastica Croatica*, 5, Zagreb, 39–62.
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR. 2005. *Toponimija istočnojadranskoga prostora*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- ŠKOBALI, ANTE. 1970. *Obredne gomile*. Sveti Križ na Čiovu: vlastita naklada.
- TKALČIĆ, IVAN KRSTITELJ. 1873. – 1874. *Povijestni spomenici zagrebačke biskupije: XII. i XIII. stoljeća*. Zagreb: Karl Albrecht.
- VEKARIĆ, NENAD. 1989. *Pelješka naselja u XIV. stoljeću*. Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti JAZU u Dubrovniku.
- VEKARIĆ, NENAD. 1995. *Pelješki rodovi (A – L)*, sv. 1. Prilozi povijesti stanovništva Dubrovnika i okolice, knjiga 5, sv. 1. Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku.

VIDOVIĆ, DOMAGOJ. 2014. *Zažapska onomastika*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

ZIRDUM, ANTE. 2001. Karta srednjovjekovnih crkava na tlu srednjovjekovne Bosne i Hercegovine. *Bosna Franciscana*, 15, Sarajevo, 161–219.

A contribution to the study of the reflex of the saint's name *Ilija* in Croatian anthroponymy

Summary

This paper provides an overview of the reflex of the name *Ilija*, one of the rare Old Testament names which have been recorded in continuity from the Middle Ages until the present time throughout the Croatian national territory. Special focus was placed on the area between the rivers Neretva and Bojana. In the first part of the paper this personal name is analyzed from the point of view of Slavic mythology (i.e., the relationship between St. *Ilija* and St. *Perun*), and older reflexes in toponymy are given. In the second part, historical confirmation is given as well as data on the distribution of this name, first of all in the Croatian historical territories and among members of other South Slavic nations.

Ključne riječi: antroponimija, svetačko ime *Ilija*, slavenska mitologija, odrazi

Keywords: anthroponymy, saint's name *Elias*, Slavic mythology, reflexes